

ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ

Коц Д. В.,

начальник юридичного сектору

Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID ID: 0000-0002-3955-7100

У цій статті продовжується авторське дослідження питання правового регулювання інформації з обмеженим доступом та захисту цього виду інформації. Визначаються та аналізуються також питання захисту інформації з обмеженим доступом у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України. Крім цього, у дослідженні визначаються та аналізуються повноваження Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України в частині правового (нормативно-правового) регулювання захисту інформації з обмеженим доступом, у тому числі для внутрішнього застосування органами і підрозділами, які входять до структури управління цього державного органу.

Встановлено, що акти регулювання центрального органу виконавчої влади у структурі Держспецзв'язку, які за загальним правилом не можуть визнаватися законодавством, безумовно, чинять вплив на галузь захисту інформації чи її окрему сферу. Такі акти видаються в межах наданих повноважень у розвиток актів законодавства, які мають вищу юридичну силу та входять до внутрішньогалузевої системи нормативно-правового регулювання питань захисту інформації з обмеженим доступом.

Визначено, що правове регулювання захисту інформації з обмеженим доступом на рівні внутрішньовідомчих актів – актів організаційно-розпорядчого характеру в Держспецзв'язку має свої особливості, в тому числі, зважаючи на вид інформації з обмеженим доступом. Вони органічно доповнюють і визначають відомчі особливості правового регулювання питань захисту інформації з обмеженим доступом у Держспецзв'язку порівняно із загальнодержавною системою.

Особливість нормативно-правового регулювання захисту інформації з обмеженим доступом для Держспецзв'язку полягає у проведенні у вказаному державному органі значного обсягу нормотворчої роботи для забезпечення прийняття центральним органом виконавчої влади у структурі Держспецзв'язку в межах наданих йому повноважень і на виконання нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у галузі захисту інформації з обмеженим доступом, масиву нормативних документів (актів), які дозволяють рухатися галузі у ногу з часом. Зокрема, такі нормативні акти видаються Адміністрацією Держспецзв'язку для встановлення дозвільного порядку проведення робіт із захисту інформації для власних потреб.

Ключові слова: захист інформації, інформація з обмеженим доступом, інформаційна безпека, Держспецзв'язку.

Постановка проблеми. У період глобальної інформатизації, цифрової трансформації та інформаційного суспільства все актуальнішим стає питання організації управлінської діяльності у цій сфері, зокрема чіткого унормування сфер відповідальності державних органів, уповноважених на формування і реалізацію відповідних державних політик, а також розмежування повноважень, у тому числі з метою недопущення дублювання повноважень.

Такі ж процеси відбуваються у разі нормативно-правового регулювання захисту інформації з обмеженим доступом та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом. Зокрема, останні тенденції реалізації національних зобов'язань України, визначених Адміністративними домовленостями щодо охорони інформації з обмеженим доступом між Урядом України та НАТО, стали визначальними для отримання додаткових повноважень Адміністрацією Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України – центрального органу у структурі Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку).

Тож дослідження питання повноважень державних органів щодо нормативно-правового регулювання певних сфер суспільних відносин у державі, зокрема, сфери захисту інформації з обмеженим доступом, є актуальним.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання захисту інформації, у тому числі державних інформаційних ресурсів, розкривали вітчизняні дослідники у розрізі своїх генеральних досліджень: О.Д. Довгань, В.А. Ліпкан, В.Г. Пилипчук, А.М. Гуз, Т.Ю. Ткачук, О.Б. Розвадовський, О.О. Пучков та інші.

Окремі вчені досліджували питання ефективності діяльності державних органів у сфері захисту інформації України – А.І. Марущак, С.Г. Петров.

Проте, на думку автора, питання повноважень Держспецзв'язку щодо нормативно-правового регулювання захисту інформації з обмеженим доступом не досить проаналізовані.

Мета статті – визначити та проаналізувати повноваження Держспецзв'язку щодо нормативно-правового регулювання захисту інформації з обмеженим доступом.

Виклад основного матеріалу дослідження. У попередньому дослідженні автор вже визначив, що правове регулювання захисту інформації з обмеженим доступом для Держспецзв'язку, як державного органу України, призначеного для функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, реалізації державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, користування радіочастотним ресурсом, не різниться від загальнодержавного, адже галузеві стандарти захисту інформації на рівні нормативів тільки зароджуються в деяких сферах діяльності. За відсутності галузевих стандартів можна стверджувати, що нормативно-правове регулювання питань захисту інформації з обмеженим доступом у будь-якому органі, міністерстві, підприємстві здійснюється на підставі єдиної системи нормативно-правових актів з урахуванням особливостей внутрішньої дозвільної системи, яка регулюється актами організаційно-розпорядчого характеру [1, с. 141–142].

Держспецзв'язку на своєму сайті публікує переліки актів законодавства у сферах кіберзахисту, технічного і криптографічного захистів інформації та інших [2]. Кожен з указаних переліків має однакову логічну, ієрархічну структуру побудови: закони України, нормативно-правові акти Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти Адміністрації Держспецзв'язку та інших міністерств.

Однак у разі визначення переліків законодавства деяких указаних сфер наводяться також нормативні документи системи технічного захисту інформації, також до переліків іноді включають накази Адміністрації Держспецзв'язку, що не зареєстровані у Мін'юсті. Такі акти не можуть визнаватися законодавством, проте вони, безумовно, чинять вплив на галузь чи її окрему сферу, видаються в межах наданих повноважень у розвиток актів законодавства та входять до внутрішньогалузевої системи нормативно-правового регулювання питань захисту інформації з обмеженим доступом.

Правове регулювання захисту інформації з обмеженим доступом на рівні відомчих актів організаційно-розпорядчого характеру в Держспецзв'язку має свої особливості, в тому числі, зважаючи на вид інформації з обмеженим доступом. Такі акти правового регулювання доповнюють і визначають відомчі особливості регулювання питань захисту інформації з обмеженим доступом у Держспецзв'язку порівняно із загальнодержавною системою.

Особливість нормативно-правового регулювання захисту інформації з обмеженим доступом для Держспецзв'язку полягає у проведенні у вказаному органі значного обсягу нормотворчої роботи для забезпечення прийняття Адміністрацією Держспецзв'язку в межах наданих повноважень і на виконання нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у галузі захисту інформації з обмеженим доступом, масиву нормативних документів (актів), які дозволяють рухатися галузі у ногу з часом.

Так, стаття 3 Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» визначає основними завданнями цього державного органу: формування та реалізацію державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційно-телекомунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності, а також у сферах використання державних інформаційних ресурсів у частині захисту інформації; участь у формуванні та реалізації державної політики у сферах електронного документообігу (в частині захисту інформації державних органів та органів місцевого самоврядування), електронних довірчих послуг.

З урахуванням основних завдань стаття 14 цього ж Закону покладає на Держспецзв'язок такі обов'язки щодо регулювання захисту інформації, як:

1) встановлення порядку створення та допуску до експлуатації засобів криптографічного захисту службової інформації та інформації, що становить державну таємницю, визначення криптографічних алгоритмів для застосування у засобах криптографічного захисту інформації;

2) розробка за дорученням Президента України, Кабінету Міністрів України та з власної ініціативи проектів нормативно-правових актів;

3) забезпечення нормативно-правового регулювання у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційно-телекомунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності, телекомунікацій;

4) технічне регулювання у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційно-телекомунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності;

5) встановлення порядку та вимог технічного захисту інформації на об'єктах інформаційної діяльності;

6) встановлення порядку здійснення державного контролю за: станом криптографічного та технічного захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом; додержанням вимог безпеки під час розроблення, виробництва, використання, експлуатації, сертифікаційних випробувань, проведення тематичних досліджень, експертизи, вивезення та знищення засобів криптографічного захисту інформації, що мають гриф обмеження доступу;

7) встановлення порядку організації та проведення державної експертизи у сфері криптографічного та технічного захисту інформації, проведення державної експертизи та експертних досліджень у сфері криптографічного захисту інформації, визначення криптографічних алгоритмів як рекомендованих, допуску до експлуатації засобів криптографічного захисту інформації, засобів, комплексів та систем спеціального зв'язку;

8) встановлення порядку надання висновків і погоджень міжнародних передач засобів криптографічного та технічного захисту інформації;

9) встановлення вимог з безпеки та захисту інформації до кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг;

10) організація та координація робіт із проведення сертифікації засобів криптографічного та технічного захисту інформації разом із центральним органом виконавчої влади з питань технічного регулювання;

11) розробка критеріїв і порядку оцінки стану захищеності державних інформаційних ресурсів в інформаційно-телекомунікаційних системах;

12) розробка та затвердження єдиних технічних вимог щодо захисту Єдиного вебпорталу державних органів;

13) погодження проектів нормативно-правових актів з питань: криптографічного та технічного захисту інформації, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційно-телекомунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності; умов здійснення міжнародних передач засобів криптографічного та технічного захисту інформації;

14) визначення переліків засобів технічного захисту інформації, дозволених для забезпечення технічного захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом;

15) встановлення дозвільного порядку на проведення робіт із технічного захисту інформації для власних потреб;

16) розробка технічних регламентів, норм, методик розрахунків електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів і випромінювальних пристроїв, інших нормативно-правових актів у сферах телекомунікацій; організація робіт, пов'язаних із перевіркою, переглядом, скасуванням галузевих нормативних документів та сертифікацією засобів телекомунікацій;

17) участь у підготовці міжнародних договорів України з питань, що належать до повноважень Держспецзв'язку;

18) формування та реалізація державної політики щодо захисту у кіберпросторі державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, кіберзахисту;

19) забезпечення впровадження системи аудиту інформаційної безпеки на об'єктах критичної інфраструктури, встановлення вимог до аудиторів інформаційної безпеки, їх атестації (переатестації) [3].

Стаття 15 Закону про Держспецзв'язок наділяє Адміністрацію Держспецзв'язку у межах своїх повноважень, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів і доручень Президента України, актів Уряду України видавати накази, у тому числі нормативно-правового характеру.

Тобто тягар нормативно-правового регулювання питань, які Законом віднесено до предмета відання Держспецзв'язку, лежить на її центральному органі виконавчої влади.

Відповідно до пункту 4 Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03 вересня 2014 року № 411, Адміністрація Держспецзв'язку: узагальнює практику застосування законодавства

з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України і Кабінету Міністрів України та в установленому порядку вносить їх на розгляд Уряду; розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до її компетенції; забезпечує нормативно-правове регулювання у сферах криптографічного і технічного захисту інформації, організації спеціального зв'язку, урядового фельд'єгерського зв'язку, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційно-телекомунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності [4].

Крім зазначеного, нещодавніми змінами до Положення про Адміністрацію Держспецзв'язку нормативно синхронізовано реалізацію національних зобов'язань України, визначених Адміністративними домовленостями щодо охорони інформації з обмеженим доступом між Урядом України та НАТО. Акредитація з питань безпеки здійснюватиметься з метою встановлення достатнього рівня захисту з урахуванням умов конфіденційності, цілісності, доступності, ідентифікації та безвідмовності, а також врахування наявних рекомендацій, визначених Комітетом безпеки НАТО. Відповідно до змін Адміністрація Держспецзв'язку: набула право здійснювати нормативне регулювання аспектів акредитації з питань безпеки інформаційно-комунікаційних систем; організовуватиме таку акредитацію, розроблятиме вимоги та рекомендації з безпеки; перевірятиме заходи з безпеки ІТС на відповідність вимогам законодавства та надаватиме відповідні рекомендації; погоджуватиме застосування засобів криптографічного захисту інформації та апаратних засобів для передачі інформації НАТО з обмеженим доступом [5].

Наявна позиція про не повну відповідність повноважень Держспецзв'язку євроінтеграційним напрямкам розвитку держави, вказується на необхідність позбавлення Держспецзв'язку невласних функцій у сфері захисту конфіденційної інформації в недержавному секторі, переходу від регулювання створення КСЗІ для електронних публічних сервісів до систем управління безпекою інформації та оцінки їх відповідності за міжнародними стандартами [6, с. 130–131]. Так, порушені питання постійно перебувають на порядку денному цього державного органу. Про це свідчать як публічні висловлювання очільників відомства, так і практичні заходи, які вживаються у процесі управлінської діяльності. Зокрема, відзначається, що комплексна система захисту інформації створена в 90-х роках. Нормативно вона трохи змінювалася, але як загальна система функціонує й на цей момент. Створення нових національних стандартів займає якийсь час. Стратегії пишуться не на один–два роки, а на 50 років. У нас мусить бути створена Національна система стандартизації у сфері захисту інформації з імплементацією американських і європейських стандартів і із застосуванням того, що в нас уже є [7]. Звичайно, ми маємо рухатися до адаптації національних стандартів до прогресивних міжнародних, проте маємо зважати на наявну національну школу.

Тож Адміністрація Держспецзв'язку має повноваження з розробки і погодження нормативно-правових актів з питань захисту інформації з обмеженим доступом, які приймаються та/або видаються Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, а також самостійно видавати нормативно-правові акти з питань захисту інформації з обмеженим доступом у розвиток актів, які мають вищу юридичну силу.

Неоднозначною є ситуація із затвердженими Адміністрацією Держспецзв'язку та органами, які до утворення Держспецзв'язку мали повноваження регулювання сфери технічного захисту інформації, нормативними документами системи технічного захисту інформації (НД ТЗІ). Так, НД ТЗІ видавалися і видаються як міжвідомчі нормативні документи системи технічного захисту інформації. Однак, на нашу думку, питання щодо обов'язковості НД ТЗІ як джерела права не повністю унормовано у сучасному підході до нормативно-правового регулювання захисту інформації.

Крім цього, Адміністрація Держспецзв'язку уповноважена своїми актами встановлювати дозвільний порядок проведення робіт із захисту інформації для власних потреб. Такі акти Адміністрації Держспецзв'язку, видані в межах наданих повноважень у розвиток актів законодавства, входять, зокрема, і до внутрішньогалузевої системи правового регулювання питань захисту інформації з обмеженим доступом у Держспецзв'язку, опосередковано розвиваючи систему нормативно-правових актів з питань захисту інформації з обмеженим доступом. Адже видаються такі акти Адміністрацією Держспецзв'язку для конкретизації завдань із захисту інформації, зокрема з обмеженим доступом, у підрозділах, які входять до структури Держспецзв'язку.

Висновки. Отже, у структурі Держспецзв'язку саме Адміністрація як центральний орган виконавчої влади, який формує та реалізує державну політику у сферах спеціального зв'язку, захисту інформації, кіберзахисту і користування радіочастотним ресурсом, наділена повноваженнями щодо нормативно-правового регулювання правовідносин, пов'язаних із захистом інформації з обмеженим доступом, шляхом видання наказів, у тому числі нормативно-правового характеру, а також має повноваження на здійснення такого регулювання галузі загалом шляхом розробки та погодження проектів актів Кабінету Міністрів України, Президента України, законів України та міжнародних договорів з питань, які законом віднесені до її компетенції.

Також встановлено, що акти Адміністрації Держспецзв'язку без державної реєстрації у Мін'юсті, безумовно, чинять вплив на галузь, видаються в межах наданих повноважень та входять до внутрішньогалузевої системи правового регулювання захисту інформації з обмеженим доступом.

Тому особливість нормативно-правового регулювання захисту інформації з обмеженим доступом у Держспецзв'язку полягає у наявності значного масиву нормативних актів, які видані (прийняті) Адміністрацією Держспецзв'язку в межах наданих їй повноважень і на виконання приписів нормативно-правових актів, які мають вищу юридичну силу та регулюють суспільні відносини у галузі захисту інформації з обмеженим доступом. Проведене дослідження спонукає до продовження дослідження регуляторного впливу Держспецзв'язку.

Kots D. The powers of the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine in the normative-legal regulation of protection of information with limited access

This article continues the author's study of the issue of normative-legal regulation of information with limited access and protection of this type of information. There are issues of protection of information with limited access in the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine are also analyzed. In addition, the study is determined and analyzed by the powers of the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine in the legal (normative-legal) regulation of protection of information with limited access, including, for internal use by the authorities and subdivisions that are part of the management structure this state authority.

It has been established that acts of regulation of the central executive body in the structure of the state agency, which in general cannot be recognized as legislation, of course affects the field of information protection or its separate sphere. Such acts are issued within the limits of the authorities granted to the development of legislation with higher legal force, and are included in the intra-industry system of normative-legal regulation of issues of protection of information with limited access.

The peculiarity of the normative-legal regulation of information protection with limited access for the State Service of Special Communication and Information Protection of Ukraine is to conduct a significant amount of rule-making work in the specified state body to ensure the adoption of the central executive body within the State Service of Special Communication and Information Protection of Ukraine within its powers and to implement regulations, which regulate public relations in the field of protection of information with limited access, an array of regulatory documents (acts) that allow the industry to move in step with the times. In particular, such normative acts are issued by the Administration of the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine to establish the permitting procedure for information protection for its own needs.

Key words: information protection, information with limited access, information security, State Service of Special Communication.

Література:

1. Коц Д.В. Система нормативно-правових актів, що регулюють захист інформації з обмеженим доступом. *Збірник наукових праць "Juris Europensis Scientia"*. 2020. № 4. С. 138–142.
2. Фонд нормативних документів у сфері технічного та криптографічного захисту інформації / Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України : *вебсайт*. URL: http://195.78.68.84/dsszzi/control/uk/publish/article?art_id=302366&cat_id=89734 (дата звернення: 15.11.2020).
3. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України : Закон України від 23.02.2006 № 3475-IV. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2006. № 30, ст. 258.
4. Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2014 № 411 / *Верховна Рада України* : *вебсайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.04.2021).
5. Уряд доручив Адміністрації Держспецзв'язку організувати акредитацію з питань безпеки українських інформаційно-комунікаційних систем для оброблення інформації НАТО з обмеженим доступом. *Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України* : *вебсайт*. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/uryad-doruchiv-administraciyi-derzhspeczv-yazku-or-ganizovuvati-akreditaciyu-z-pitan-bezpeki-ukrayinskikh-informaciyi-nato-z-obmezhenim-dostupom> (дата звернення: 15.04.2021).
6. Петров С.Г. Проблеми захисту державних електронних інформаційних ресурсів у контексті цифрових трансформацій і цифровізації в Україні. Електронне наукове видання «*Порівняльно-аналітичне право*». 2020. № 3. С. 126–132.
7. Юрій Щиголь: Національну безпеку монетизувати не можна. *LB.ua* : *вебсайт*. URL: https://lb.ua/news/2021/03/04/479108_yuriy_shchigol_natsionalnu_bezpeku.html (дата звернення: 16.04.2021).